

## **2/2016. Polgári jogegységi határozat**

a végrendelet tanújának aláírásáról és a személyének megállapításáról

A Kúria Polgári Kollégiuma mint jogegységi tanács, a Polgári Kollégium kollégiumvezető-helyettese és a Pfv.I.20.728/2015. számú felülvizsgálati eljárásban eljáró tanács elnöke által a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 32. § (1)\_bekezdés a) pontja és 32. § (1) bekezdés b) pontja alapján előterjesztett indítványok együttes elbírálásával a Bszi. 34. § (4) bekezdés a) pontja alapján eljárva meghozta a következő

### **jogegységi határozatot:**

1. A jogegységi tanács a 3/2012. Polgári jogegységi határozatot hatályon kívül helyezi.
2. A végrendeleti tanú aláírása megfelel az aláírással szemben támasztott követelményeknek, ha a tanú a rá jellemző, általa kialakított egyedi írásformát és írásképet tükröző módon írja alá az okiratot. Ha a tanú személye az okiratról nem állapítható meg, a bíróság erre vonatkozóan bizonyítást folytathat le.
3. A jogegységi tanács az EBH 2015.P.10. számon közzétett határozat elvi bírósági határozatként való fenntartását megszünteti.

### **Indokolás**

#### **I.**

1. A 3/2012. Polgári jogegységi határozat rendelkező része kimondja: „A végrendelet tanújának az okiratot a rá jellemző szokásos módon kell aláírnia. A tanú aláírását sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata nem pótolja. A tanú személyének magából az okiratról megállapíthatónak kell lennie.”
2. A Kúria mint felülvizsgálati bíróság előtt Pfv.I.20.728/2015. számon indított felülvizsgálati eljárásban az eljárás lefolytatására kijelölt öttagú tanács elnöke 2016. április 6-án a Bszi. 33. § (1) bekezdés b) pontja szerinti jogkörében eljárva a Bszi. 32. § (1) bekezdés b) pontja alapján jogegységi eljárást indítványozott, mert az eljáró tanács el kíván térni az EBH 2015.P.10. számon elvi határozatként közzétett Pfv.I.20.133/2013/5. számú határozattól. A Pfv.I.20.728/2015. számú ügyben eljáró tanács a Bszi. 32. § (2) bekezdése alapján az eljárást felfüggesztette.
3. A szaktanács álláspontja szerint az 1959-es Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjának alkalmazásában a végrendeleti tanú aláírásával szemben az a követelmény, hogy a tanú a rá jellemző, szokásos módon írja alá a nevét. Személyének magából az okiratról, amennyiben ez nem lehetséges, a tanú személyének megállapítására irányuló bizonyítási eljárásból megállapíthatónak kell lennie. Ennek hiányában az öröklési szerződés (végrendelet) alaki okból érvénytelen. Ezzel szemben az EBH 2015.P.10. számon közzétett elvi határozatában - a rendelkező részéből is

kitűnően - a Kúria arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tanú személyének nem feltétlenül az aláírásból, de magából az okiratból - külön bizonyítás nélkül - azonosíthatónak kell lennie.

4. Az eljáró tanács elnökének indítványa mellett a Polgári Kollégium kollégiumvezető-helyettese a Bszi. 33. § (1) bekezdés a) pontja szerinti jogkörében eljárva a Bszi. 32. § (1) bekezdés a) pontja alapján indítványozta, hogy a Kúria Polgári Kollégiuma jogegységi tanácsként eljárva vizsgálja meg a 3/2012. Polgári jogegységi határozatot abból a szempontból, hogy indokolt-e annak a hatályon kívül helyezése és új jogegységi határozat meghozatala. Javasolta, hogy a jogegységi tanács az indítványokról egyesített eljárásban döntsön.

5. A Polgári Kollégium kollégiumvezető-helyettese rámutatott, hogy a 3/2012. Polgári jogegységi határozat indokolása azt tartalmazza: a tanú személyére nézve bizonyítás nem folytatható le; az aláírásnak legalább olyan mértékben kell olvashatónak lennie, hogy abból kideríthető legyen a személye; az olvashatatlan aláírás akkor fogadható el, ha az okiraton a tanú a nevét olvasható módon is feltünteti. Hangsúlyozta, hogy ehhez képest a jogegységi határozat rendelkező része csak azt a megkorlátozást tartalmazza, hogy a tanú személyének „magából az okiratból” kell megállapíthatónak lennie. Ez nyilvánvalóan tágabb értelmezést biztosít annál a követelménynél, hogy a tanú személye a kiolvasható aláírásából vagy nevének az „általa” olvasható módon történt „feltüntetéséből” legyen kideríthető. Ez utóbbi - indokolásbeli - követelményt az ügyvédi bélyegző használata ugyan kielégíti, de a nem ügyvédként eljáró tanúknál az így megfogalmazott feltételnek még az az eset sem felel meg, ha maga az örökhagyó tünteti fel a tanú nevét az okiraton; nem szólva arról az esetről, ha az örökhagyó nem névvel, hanem egyéb módon azonosítja a végrendelet szövegében az olvashatatlanul, ám rá jellemző módon aláíró tanú személyét.

6. Álláspontja szerint az elmúlt három év bírói gyakorlatának ismeretében kijelenthető, hogy a jogegységi határozat a célját nem tudta betölteni, az érintett ügytípusokban az alsó fokú bíróságokon nem alakult ki egységes joggyakorlat: országosan megfigyelhető, hogy a bíróságok eltérően értelmezik a jogegységi határozatot. Arra hivatkozott, hogy a Kúria szaktanácsa elé került több ügyben az első- és a másodfokú bíróság eltérő döntést hozott, vagy eltérő volt a jogi érvelése attól függően, hogy a jogegységi határozat rendelkező részében, avagy az indokolásában adott értelmezést tekintette irányadónak, amelyek a fentiek értelmében nincsenek teljesen összhangban. Az egységes ítélkezési gyakorlat hiánya nemcsak arra vezethető vissza, hogy a jogegységi határozat rendelkező részének harmadik mondata és különösen az ahhoz kapcsolt indokolás a jogegységi határozat meghozatalának idején hatályos 1959-es Ptk. szövegéből nem vezethető le, hanem arra is, hogy az első mondatának megszüvegezése a hozzá fűzött indokolással összevetve a jogalkalmazóban bizonytalanságot keltett. Vitatható továbbá, hogy szükség van-e a második mondatnak a jogegységi határozat rendelkező részébe foglalására.

7. A kollégiumvezető-helyettes hangsúlyozta, hogy a jogegységi határozat meghozatalát követően több olyan ügy került a Kúria szaktanácsa elé, amelyben már nem az ügyvéd által szerkesztett és ellenjegyzett okiratot tanúként is aláíró ügyvéd, hanem más tanú aláírása volt vitás. A tanú személyének azonosítása előkérdésévé vált annak, hogy a rá jellemző szokásos módon írta-e alá a végrendeletet és ezzel összefüggésben személye a végrendeletből megállapítható-e.

8. Mindezek alapján a felülvizsgálni javasolt jogegységi határozat meghozatalát megelőzően elbírált eseteknél jóval tágabb bírói gyakorlat feltárása alapján úgy ítélte meg, hogy a hatályos - változatlan tartalmú - anyagi jogi szabályokból a végrendelet tanújának aláírására nem vezethető le más követelmény, mint az, hogy a bíróság érvényesnek fogadja el a végrendeletet, ha az a tanú nevét olvasható formában nem tartalmazza, de a személye abból vagy - ha az okiratból nem tűnik ki - a bíróság által lefolytatható bizonyítás eredményeként megállapítható.

Ezért indítványozta a 3/2012. Polgári jogegységi határozat teljes terjedelmű hatályon kívül helyezését, és az egységes joggyakorlat biztosítása érdekében helyébe lépően - immár a Ptk. 7:17.§ (1) bekezdésének értelmezésére is vonatkozó - új jogegységi határozat meghozatalát, szem előtt tartva azt is, hogy annak kötelező iránymutatásai vonatkoznak az 1959-es Ptk. hatálya alatt

megalkotott végrendeletekre (öröklési szerződésekre) is.

## II.

1. A legfőbb ügyész írásban kifejtett állásfoglalása szerint a természetes személy aláírásának formájával kapcsolatos követelményt sem az 1959-es Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontja, sem a Ptk. 7:17.§ (1) bekezdés b) pontja vagy azok alkalmazása során irányadó más jogszabály nem határoz meg.

2. A 3/2012. Polgári jogegységi határozat rendelkező része szerint a tanú személyének magából az okiratból kell megállapíthatónak lennie, ami nem szűkíthető le a tanú által aláírásként használt grafikai képre. A felülvizsgálandó jogegységi határozat rendelkező részéből nem következtethető, hogy az olvashatatlan aláírás csak akkor fogadható el, ha a tanú a nevét olvasható módon is feltünteti. Erre kizárólag a jogegységi határozat indokolása utal.

3. A tanú személyével kapcsolatos bizonyítási eljárás kizárása esetén számos esetben érvénytelennek minősülne az olyan írásbeli végrendelet, amely tartalmát tekintve egyébként mindenben megfelel a végrendelkező akaratának, azonban ennek vizsgálatára a tanú személyével kapcsolatos szigorú jogértelmezés miatt már nem kerülhetne sor. Ez azért aggályos, mert előfordulhat olyan eset, hogy az olvashatatlan aláírás miatt nem azonosítható tanú az okiratban foglalt egyéb adatokból megismerhető lenne.

4. A legfőbb ügyész álláspontja szerint szükséges olyan jogértelmezés elvi alapjának a megteremtése, amely a tanú aláírásával szemben támasztott alaki követelmények megítélhetőségéhez, a tanú személyének azonosíthatóságához szükséges feltételek bizonyítási eljárásban történő vizsgálhatóságát is megteremti. Sem a korábbi, sem a hatályos anyagi jogi szabályozásból nem következik, hogy a tanú személyére bizonyítás lefolytatása nem lehetséges, annak eljárásjogi kereteit pedig a Pp. megfelelően tartalmazza.

5. Hangsúlyozta: a jogegységi indítvánnyal érintett jogszabályhelyek [1959-es Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pont és Ptk. 7:17. § (1) bekezdés b) pont] tartalmi azonosságára figyelemmel indokolt annak kimondása, hogy a meghozandó jogegységi határozatot irányadónak kell tekinteni mindkét szabályozás hatálya alá tartozó jogvitában.

6. Álláspontja szerint a módosított jogegységi indítvánnyal elérni kívánt eredmény érdekében pedig célszerűbb a megváltoztatás helyett a korábbi határozat hatályon kívül helyezése és a fenti követelményeknek megfelelő új határozat meghozatala.

## III.

1. A magántulajdonra épülő polgári társadalmak jogrendszerében egyetemesen érvényesülő, a tulajdonhoz való jogból következő tulajdonosi rendelkezési szabadságból fakadóan az ember számára törvényben biztosított lehetőség, hogy vagyona sorsáról halála esetére rendelkezék. A végintézkedés szabadságának az elvét az 1959-es Ptk., illetve a Ptk. tételesen is rögzíti. Az 1959-es Ptk. 623. § (1) bekezdése, illetve a Ptk. 7:10. §-a kimondja, hogy az örökhagyó halála esetére vagyonáról vagy annak egy részéről végrendelettel, illetve végintézkedéssel szabadon rendelkezhet.

2. Annak a megállapíthatósága érdekében, hogy a végintézkedés valóban az örökhagyótól származik-e, a polgári jog - ezen belül az öröklési jog - az egyes végintézkedések érvényességéhez alaki követelményeket állít, amelyek hiányában a megtett végintézkedés érvénytelen, az öröklési jogi joghatás kiváltására nem alkalmas. Írásbeli végrendelet esetén ezeknek az alaki kellékeknek az a sajátossága, hogy meglétüknek magából az okiratból ki kell tűnniük. A más által írt (allográf) végrendelet érvényességi feltétele - egyebek mellett - az, hogy két tanú együttes jelenlétében a végrendelkező azt aláírja, vagy ha azt már aláírta, az aláírást két tanú előtt, azok együttes

jelenlétében a magáénak ismerje el, és a végrendeletet mindkét esetben a tanúk is - e minőségük feltüntetésével - aláírják [1959-es Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pont; Ptk. 7:17. § (1) bekezdés b) pont].

3. Az aláírásnak történetileg kialakult szokásos módja az volt, hogy az aláíró az okiraton többnyire olvasható módon családi és utónevét tüntette fel. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a polgári jogi jogviszonyokban a különböző jognyilatkozatokat tartalmazó okiratokon aláírásként csak ez volt elfogadható. A modern társadalomban az életviszonyok összetettebbé váltak, a különböző élethelyzetekben a polgárok igen nagy számban írnak alá különböző okiratokat. Általában az aláíráshoz nem fűződik külön elvárás, annak elfogadott módjára nincs általános szabály, ezért aláírásként a legkülönbözőbb írásképek kerülnek alkalmazásra. Mindamellet, ha egy meghatározott jogviszonyban vagy eljárásban a jogalkotó úgy ítéli meg, hogy csak olvasható aláírás fogadható el, vagy az aláírás módjának valamilyen további követelménynek kell megfelelnie, akkor az aláírással szemben támasztott fokozottabb alaki követelményekre kifejezett jogszabályi előírásokat rögzíthet [109/1999. (XII.29.) FVM rendelet 69. §, 1992. évi LXVI. törvény 5. § (13) bek.].

4. A Ptk. - egyezően a korábbi szabályozással - azonban nem tartalmaz semmilyen előírást arra nézve, hogy mi minősül aláírásnak és nincs olyan szabály sem, hogy a tanú aláírásának olvashatónak kell lennie. Önmagában abból, hogy a tanúnak a végrendeletet e minősége feltüntetésével alá kell írnia, még nem következik, hogy az érvényesség további feltételeként a tanú aláírása megfeleljen az aláírás általánosan szokásos módjának, az olvasható legyen és így abból a személye kétséget kizáróan megállapítható legyen. A törvény a tanú aláírásával szemben formai követelményt nem támaszt, nem mondja ki, hogy milyen íráskép szükséges ahhoz, hogy a tanú kézjegye alakilag megfeleljen a végrendelet érvényességeként megkívánt feltételeknek. Minden esetre kötelezően alkalmazandó módon ezért nem indokolt tételelesen meghatározni az aláírás képére vonatkozó kritériumokat. Tanú esetében elfogadható aláírásként a tanú által alkalmazott, olvashatatlan aláírás is, annak nem kell megfelelnie az aláírás általában szokásos módjának. Ezt erősíti meg az a már említett tapasztalati tény, hogy az emberek a mindennapi életben a legkülönbözőbb aláírásmódokat használnak. Az aláírás rendszeres és viszonylag nagy számú alkalmazása során mind a formai, mind a képi megjelenését illetően kialakulnak bizonyos, az egyénre jellemző, egyedi sajátosságok. Ennek eredményeként mindenki rendelkezik valamilyen rá jellemző szokásos aláírással, amely az általa kialakított egyedi írásformát és írásképet jelenti. A végrendeleti tanú aláírásával szemben tehát nem az a követelmény, hogy az megfeleljen az aláírás - általában - szokásos módjának, hanem az: a tanú olvashatóan vagy a rá jellemző, általa kialakított egyedi írásformát és írásképet tükröző módon írja alá az okiratot.

5. Ha a tanú aláírása nem olvasható, és a tanú neve - és ebből következően a személye - az okiratból sem tűnik ki, vita esetén szükségessé válik annak a felderítése. A fentiekből kitűnően az olvashatatlan aláírás a végrendelet érvényességét nem érinti, az okirat emiatt nem tekinthető alaki szempontból hibásnak. A tanúnak az a szerepe, hogy a végrendeletkező személyét és aláírását azonosítani tudja. Ebből a funkcióból - a törvény rendelkezése hiányában - nem vezethető le olyan szigorú jogértelmezés, amely szerint az írásbeli végrendeletnek az is az érvényességi kelléke, hogy a tanú személye magából az okiratból megállapítható legyen. Ez a jogértelmezés ugyanis azt jelentené, hogy akkor sem lenne lehetőség a tanú nevének és személyének a felderítése végett bizonyítási eljárás lefolytatására, ha például az okirat tartalmazza a tanú valamelyik személyazonosító adatát (személyi azonosító igazolvány szám, személyi szám stb.), amely alapján a tanú személye utóbb kétséget kizáró módon azonosítható. A tanú aláírásának az olvasható volta, vagy az, hogy a tanú nevének magából az okiratból kell megállapíthatónak lennie, a más által írt végrendeletnek nem a törvény által előírt alaki kelléke. Ezért vita esetén a tanú nevének (személyének) a megállapítására irányuló bizonyítási indítvány megtételétől a felet nem lehet elzárni, annak anyagi jogi korlátja sincs. A végrendeleti tanú nevének felderítéséhez szükséges bizonyítás lefolytatására, a bizonyítási eszközökre a Pp. megfelelő szabályai [Pp. 3. § (3) bek., 3. §

(5) bek., 164. § (1) bek., 166. § (1) bek. stb.] az irányadóak.

#### IV.

1. A kifejtett indokok alapján a jogegységi tanács a bírósági joggyakorlat egységének biztosítása érdekében (Bsz. 25. §) a Bsz. 40. § (1) bekezdése alapján hozott jogegységi határozatával a 3/2012. Polgári jogegységi határozatot hatályon kívül helyezte, és új határozatot hozott. E jogegységi határozat egyaránt irányadó és az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése alapján kötelező az 1959-es Ptk. és a Ptk. alapján elbírálendő jogvitákban.

2. A Kúria az EBH 2015.P.10. számú határozatát a meghozatalakor irányadó 3/2012. Polgári jogegységi határozatban foglaltakra alapította, ezért a Bsz. 42. § (4) bekezdése alapján annak elvi bírósági határozatként való fenntartását megszüntette.

3. Határozatát közzéteszi a Magyar Közlönyben, a központi honlapon, a Kúria honlapján és a Bírósági Határozatok Gyűjteményében [Bsz. 42. § (1) és (4) bekezdés].

Budapest, 2016. szeptember 21.

|                                                                                           |                                                          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|
| Dr. Darák Péter s.k. a jogegységi tanács elnöke                                           |                                                          |
| Dr. Baloginé dr. Faiszt Judit s.k. előadó bíró                                            | Dr. Kiss Gábor s.k. előadó bíró                          |
| Dr. Baka András s.k. bíró                                                                 | Dr. Bartal Géza s.k. bíró                                |
| Böszörményiné dr. Kovács Katalin s.k. bíró                                                | Dr. Csentericsné dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. bíró            |
| Dr. Erőss Monika s.k. bíró                                                                | Dr. Farkas Attila s.k. bíró                              |
| Dr. Harter Mária s.k. bíró                                                                | Dr. Kollár Márta s.k. bíró                               |
| Dr. Madarász Anna s.k. bíró                                                               | Dr. Makai Katalin s.k. bíró                              |
| Dr. Mocsár Attila Zsolt s.k. bíró                                                         | Dr. Molnár Ambrus s.k. bíró                              |
| Dr. Orosz Árpád s.k. bíró                                                                 | Dr. Osztovits András s.k. bíró                           |
| Dr. Pethőné dr. Kovács Ágnes s.k. bíró                                                    | Dr. Pribula László s.k. bíró                             |
| Dr. Puskás Péter s.k. bíró                                                                | Dr. Simonné dr. Gombos Katalin s.k. bíró                 |
| Dr. Szabó Klára s.k. bíró                                                                 | Dr. Szentpéteriné dr. Bán Erzsébet s.k. bíró             |
| Tamáné dr. Nagy Erzsébet s.k. bíró Dr. Varga Edit s.k. bíró Dr. Wellmann György s.k. bíró | Dr. Török Judit s.k. bíró Dr. Vezekényi Ursula s.k. bíró |

A kiadmány hitelül:

(Safranyikné Nyáregyházi Klára)  
bírósági ügyintéző